

Ключевые слова: адаптация, взаимодействие, дезадаптация, дисфункции организма, феохромоцитомная дисфункция.

The article substantiates the necessity of the value of human health and, accordingly, the diagnostic and treatment process in work with patient's feohromotsitomy dysfunction. In particular, attention is focused on the influence of the psychological component in the treatment process; after all, the awareness of the patient's own diagnosis leads to severe stress and without patient and tactful attitude of the doctor, the treatment process will not be effective. It is also noted the importance of active patient position for the healing process in General.

Key words: adaptation, interaction, maladjustment and dysfunction of the body, feohromotsytoma dysfunction.

УДК 159.92.15

ВПЛИВ ТРИВОЖНОСТІ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Потоцька І.С.

У даній статті теоретично описано та емпірично доведено факт впливу тривожності на психологічне здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів. Емпірично виявлено що більшості учнів притаманний середній рівень як особистісної так і ситуативної тривожності. При дослідженні впливу тривожності на психологічне здоров'я виявлено що високий рівень тривожності сприяє підвищенню рівня фрустрованості особистості та ригідності її поведінки. Позитивними характеристиками високого рівня тривожності можна назвати орієнтацію на підтримку інших людей, позитивні ціннісні орієнтації та високу компетентність у часі. Досліджено що при високому рівні особистісної тривожності зростає рівень сенситивності до себе а при високому рівні реактивної тривожності сенситивність навпаки знижується та зростає рівень агресивності.

Ключові слова: психологічне здоров'я, юнацький вік, тривожність, реактивна тривожність, особистісна тривожність, самореалізація.

Постановка проблеми. Дослідження психологічного здоров'я достатньо нещодавно стало окремою сферою вивчення психологів. Упродовж тривалого часу визначення «психічне здоров'я» та «психологічне здоров'я» використовувалися як подібні. І досі не всі словники психологічних термінів містять у собі визначення «психологічне здоров'я».

Психологічне здоров'я це втілення соціального, емоційного та духовного благополуччя (як ресурсу та стану), оскільки воно є потенційною передумовою забезпечення життєвих потреб для активного способу життя, досягнення власних цілей, адекватної та оптимальної взаємодії з людьми, соціальним та іншим оточенням [1].

Сучасні дослідження підтверджують що психологічне здоров'я визначає якість людського життя, виступає передумовою активного способу життя, адекватної взаємодії з людьми, складає основу оптимального життєздійснення особистості [7].

І. Дубровіна визначає психічне здоров'я як нормальне функціонування окремих психічних процесів, а психологічне здоров'я відносить до особистості в цілому, до прояву людського духу та вважає, що саме психологічне здоров'я робить особистість самодостатньою. Б. С. Братусь, аналізуючи тенденції сучасного суспільства, стверджує, що для все більшої кількості людей стає характерним діагноз «психічно здоровий, та особистісно хворий».

Р. Ассаджолі описує психологічне здоров'я як баланс між різними аспектами особистості; С. Фрайберг - між потребами індивіда та суспільства; О. Хухлаєва, Г. Нікіфоров розуміють психологічне здоров'я як динамічну рівновагу між індивідом та середовищем. Та здебільшого думка дослідників збігається у тому, що психологічне здоров'я пов'язане зі стійкістю до стресу, гармонією та духовністю [3].

У даній статті розуміння психологічного здоров'я складається з аспектів які привносили в нього представники гештальт терапії, такі як саморегуляція, самоактуалізація, креативність та творчість, достатня адаптація та чутливість до себе і до інших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основу вивчення феномену психологічного здоров'я покладено вчення А.Елліса, А.Маслоу, К.Роджерса, як представників гуманістичного напрямку та фундаментальні теоретичні розробки вітчизняних психологів, таких як Л.І. Божович, Л.С. Виготський, І.В. Дубровіна, А.В. Запорожець, О.М. Ленотсьєв, С.Д. Максименко, С.Л. Рубінштейн, О.В. Хухляєва та інші.

Психологічні проблеми тривоги та тривожності досліджували: В.Астапов, В.Березін, Г.Габдрєєва, Ю.Забродін, Е.Зетцель, К.Ізард, Н.Імедадзе, Л.Костіна, Н.Левітов, Д.Леонтсьєв, Р.Мей, Г.Прихожан, Ф.Ріман, Г.Салліван, Ч.Спілбергер, Д.Тейлор, П.Тилліх, З.Фрейд, Е.Фромм, Ю.Ханін, К.Хорні, Ю.Щербатих та ін.

У сучасних наукових дослідження вивчаються питання визначення критеріїв психологічного здоров'я та його структури (І.Галецька), психологічне здоров'я в контексті здорового способу життя (Л.М.Коробка), психологічне здоров'я підлітків та юнаків в навалному процесі (Н.Колотій, Л.Пляка, С.Ревенко та інші).

Питання підтримки та розвитку психологічного здоров'я в сучасних підлітків та юнаків все більше привертає увагу дослідників. Адже велика кількість інформації що подається для засвоєння в середніх класах та висока тривожність як вікове новоутворення впливають на психологічне здоров'я учнів. Саме тому темою дослідження було обрано «Вплив тривожності на психологічне здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів».

Мета статті – дослідити вплив тривожності на психологічне здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Відповідно до поставленої мети було виокремлено завдання даного дослідження:

1. Дослідити феномен психологічного здоров'я людини, визначити його критерії та теоретично дослідити вплив тривожності на психологічне здоров'я особистості.
2. Провести емпіричне дослідження з метою дослідження впливу тривожності на психологічне здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів освіти.

Виклад основного матеріалу. Вивчення впливу тривожності на психологічне здоров'я в юнацькому віці проводилося з групою із 60 учнів професійно-технічних навчальних закладів міста Вінниці, II - III курсів, робітничих спеціальностей «перукар-модельєр» і «кухар-кондитер». Вік респондентів становить 16 – 17 років. Більша частина респондентів належать до жіночої статі – 43 особи, представників чоловічої статі – 17 осіб.

Емпіричне дослідження проводилось за допомогою методик: «Шкала оцінки рівня реактивної і особистісної тривожності» Ч.Д. Спілберга та Ю.Л. Ханіна; «Вимірювання рівня тривожності» Дж. Тейлора; «Самооцінка психічних станів» за Айзенком; САТ (рівень самоактуалізації особистості).

На першому етапі було проведено дослідження «Самооцінки психічних станів» за Айзенком. Психічний стан - це не просто сполучна ланка між психічним процесом і психічною властивістю особистості, це відображення ставлення особистості до власних психічних явищ, ставлення як закріплення цілісності, сталості й водночас змін у психічному відображенні зв'язків особистості зі світом. Психічний стан можна розглядати як прояв усіх психічних компонентів за визначений період часу. Це деяка єдність (цілісність) усіх психічних елементів, і ця цілісність характеризується відносною, стабільністю, особливою структурою, змістом [5].

Результати дослідження «Самооцінки психічних станів» наведені на рисунку 1.

Отже, результати за шкалою тривожності представлені на рис.1 можна охарактеризувати як «позитивні», тому, що надмірний прояв тривожності є негативним показником, тобто він перешкоджає формуванню особистості, спілкуванню та іншим сферам життєдіяльності людини.

Дані за шкалою фрустрації, свідчать про те, що 54% досліджуваних схильні до прояву фрустрації, що супроводжується почуттям безнадійності, даремності, негативними емоціями. Але це відбувається лише у складних ситуаціях, що мають велике значення для людини

(поразка, втрата близької людини). За шкалою агресії рівень, можна охарактеризувати, як допустимий.

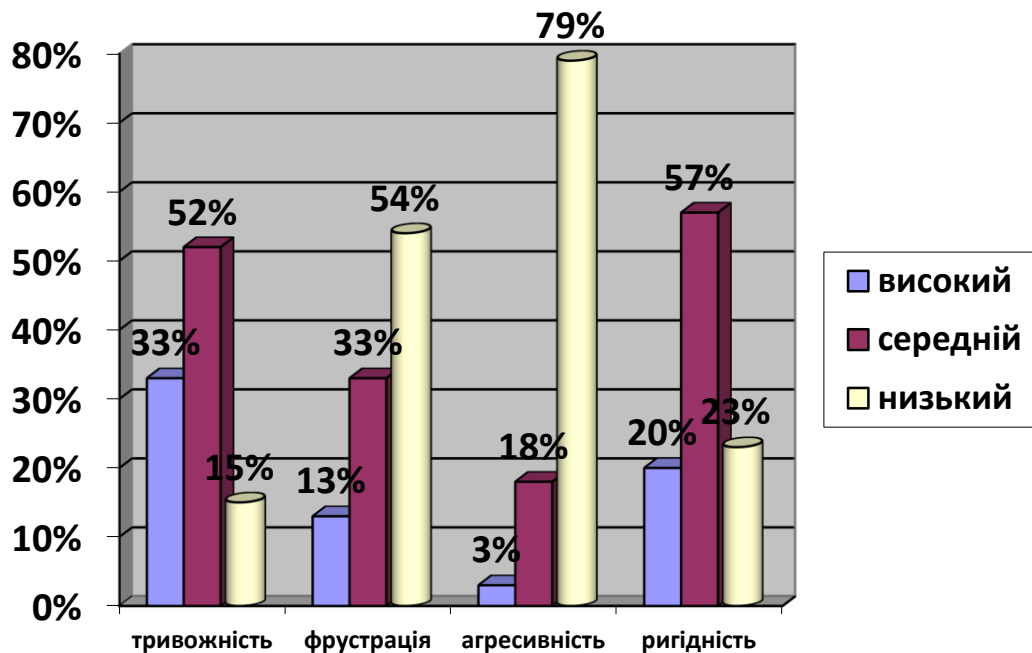

Рис.1. Результати діагностики самооцінки психічних станів в юнацькому віці по шкалах

Дані за шкалою ригідності свідчать, що більшість з досліджуваних у багатьох випадках схильні діяти за стандартними схемами, мають тенденцію до збереження своїх настанов, стереотипів. Отже, можна зробити висновок, що більшість учнів переживають як негативні так і позитивні психічні стани на середньому рівні їх прояву.

Питання самоактуалізації особистості традиційно пов'язуються з гуманістичною психологією, у якій даний термін є центральним. Згідно до "піраміди потреб" А. Маслоу, самоактуалізація є найвищою потребою людини. Значний внесок в дослідження проблеми самоактуалізації особистості зробили К. Роджерс, Е. Фромм, К. Юнг, Е.Еріксон, Г.Олпорт. За Г. Олпортом, людині, що самоактуалізується властиве прагнення до досконалості, вона робить найкращим чином те, на що вона здатна. Вчений вважає самоактуалізацію основною умовою повноцінного розвитку особистості, збереження її здоров'я й досягнення зрілості.

Наступною методикою на дослідження психологічного здоров'я людини є тест на визначення рівня самоактуалізації особистості. Результати наведені в таблиці 1.

Як свідчать дані представлені у таблиці 1, вище середнього мають вираженість наступні шкали:

Шкала компетентності в часі. Учні з високим рівнем компетентності у часі (65%) оцінюють тенденцію жити в сьогоденні, а не концентруватися на минулому і майбутньому. Учні з низьким рівнем (35%) часто застрягають у минулому, постійно в голові прокручують ситуації, уявляючи як би можна було змінити хід подій.

Шкала підтримки. Високий бал (73%) за даною шкалою свідчить про те, що людина незалежна в своїх думках і висловлюваннях від оточуючих, легко адаптується в суспільстві.

Шкала ціннісних орієнтацій. Високий бал (80%) за даною шкалою говорить про те, що в учня наявна усталеність ціннісних орієнтацій та про зрілість його особистості. Низький бал (20%) за даною шкалою свідчить про втрату цінностей, що викликає негативні емоції - гнів, роздратування. Таким чином, саме цінностями обумовлено стан емоційного комфорту або дискомфорту особистості.

Шкала гнучкості. Високий рівень (82%) свідчить про те, що досліджувані гнучкі в реалізації своїх цінностей та у поведінці, взаємодії з навколишніми людьми, здатні швидко й

адекватно реагувати на ситуацію, що змінюється, швидко переключаються з однієї діяльності на іншу.

Таблиця 1.

Результати дослідження самоактуалізації особистості учнів за шкалами

Назва шкали самоактуалізації	Рівень	
	Високий	Низький
Шкала компетентності в часі	65%	35%
Шкала підтримки	73%	27%
Шкала ціннісних орієнтацій	80%	20%
Шкала гнучкості поведінки	82%	18%
Шкала сенситивності до себе	78%	22%
Шкала спонтанності	37%	63%
Шкала самоповаги	73%	27%
Шкала самоприйняття	67%	33%
Шкала уявлень про природу людини	60%	40%
Шкала синергії	68%	32%
Шкала прийняття агресії	72%	28%
Шкала контактності	85%	15%
Шкала пізнавальних потреб	87%	13%
Шкала креативності	68%	32%

Шкала сенситивності до себе. Високий бал (78%) за даною шкалою, означає, що в учнів проявляється підвищена чутливість до подій, що відбуваються з ними; що, звичайно, супроводжується підвищеною тривожністю, побоюванням нових ситуацій, людей, усякого роду іспитів та ін. Сенситивним людям властиві боязкість, сором'язливість, вразливість, схильність до тривалого переживання минулих або майбутніх подій.

Високий бал (73%) за шкалою самоповаги свідчить про те, що юнаки цінують свої позитивні риси та поважають себе за них. Низький (27%) навпаки говорить про те, що учні недооцінюють свої можливості, що може викликати дискомфорт та знижує психологічне здоров'я.

Шкала самоприйняття. Високий рівень (67%) за даною шкалою означає, що загалом досліджувані учні приймають себе такими, як є, незалежно від оцінки своїх переваг і недоліків, можливо, всупереч останнім.

Шкала прийняття агресії. Високий бал (72%) означає що юнаки здатні приймати своє роздратування, гнів і агресивність як природний прояв людської природи, при низьких (22%) балах учням важко зрозуміти негативні прояви свого характеру та поведінки.

Шкала контактності. Високий рівень (85%) означає, що у юнаків на перше місце висувається спілкування, воно відіграє важливу роль у формуванні особистості. Учні з високим рівнем контактності швидко встановлюють контакти навіть з незнайомими людьми, їм легко адаптуватися до змін.

Високий рівень (87%) пізнавальних потреб позитивно впливає на навчальний процес, учні зацікавлені в отриманні нових знань, їм легше дається навчання.

Шкала креативності. Учні з високим рівнем креативності люди творчі, новаторські, здатні породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації.

Найбільш низький рівень (63%) виражений по шкалі спонтанності, тобто досліджувані не налаштовані природно, безпосередньо демонструвати людям, які їх оточують, свої емоції, адже при високих балах учні не бояться показувати свої емоції та почуття.

На другому етапі емпіричного дослідження вивчався рівень тривожності учнів. Першою було проведено методику «Шкала оцінки рівня реактивної і особистісної тривожності» Ч.Д. Спілберга та Ю.Л. Ханіна. За результатами методики було отримано наступні результати, дивись рисунок 2.

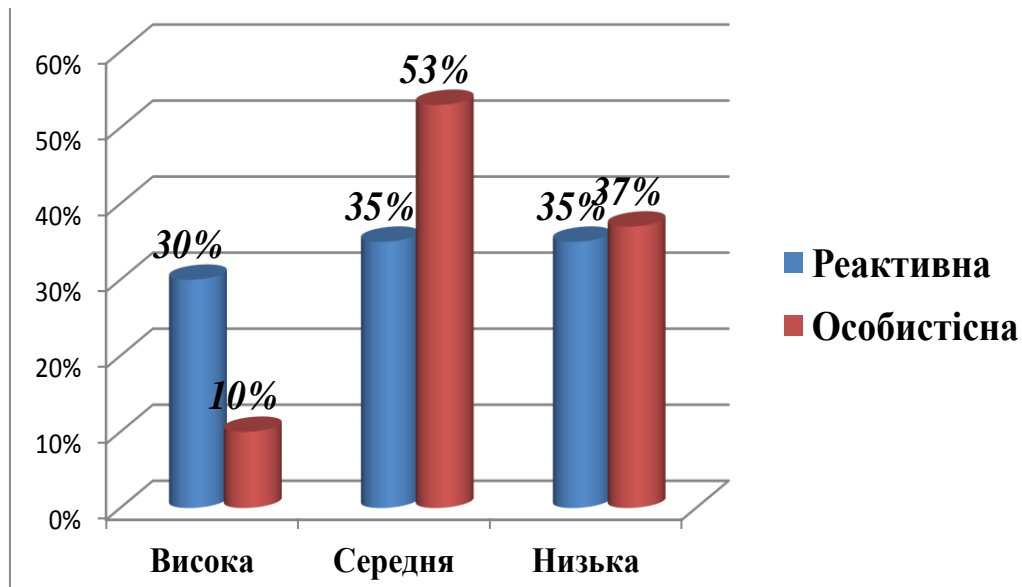

Рис. 2. Результати діагностики тривожності в юнацькому віці за методикою Ч.Д. Спілберга та Ю.Л. Ханіна

За результатами діагностики тривожності представлених на рисунку 2 ми бачимо, що серед опитаних нами учнів найбільш проявленим є середній рівень особистісної тривожності, аж у 53%. Особистісна тривожність - це стійка індивідуальна особливість людини, що характеризує її тенденцію сприймати певний діапазон ситуацій як загрозових, небезпечних для самооцінки і самоповаги.

Середній рівень особистісної тривожності учнів проявляється у переживаннях напруги, настороженості, часткового дискомфорту залежно від особистісного сприйняття та оцінки. Такі учні адекватно оцінюють себе та свої можливості. Такий рівень не несе в собі ознак загрози, та має адаптивне значення, адже тривожність не є первісно негативною рисою. Певний рівень тривожності — природна і обов'язкова особливість активної особистості. При цьому існує оптимальний індивідуальний рівень «корисної тривоги».

Низька особистісна тривожність, що проявляється у 35% опитаних учнів вимагає підвищення уваги до мотивів діяльності і підвищення відчуття відповідальності. Але іноді дуже низька тривожність у показниках тесту є результатом активного витіснення особистістю високої тривоги з метою показати себе в «кращому світлі». Учні з низьким рівнем особистісної тривожності відрізняються достатнім самоконтролем, самодисципліною, адекватними вимогами до себе. У стосунках з іншими ініціативні, вільно відстоюють власну життєву позицію, рішучі у діях і вчинках, налаштовані на успіх. Позитивно сприймають зміни у житті. З іншого боку, низький рівень особистісної тривожності може свідчити про наявність так званої «прихованої тривожності» або «неадекватного спокою».

Учні з високою особистісною тривожністю характеризуються переживаннями емоційного дискомфорту, незадоволеності собою та своїм життям, почуттями невпевненості, сором'язливості. Дуже висока особистісна тривожність прямо корелює з наявністю невротичного конфлікту, з емоційними і невротичними зривами і з психосоматичними захворюваннями.

При дослідженні реактивної тривожності виявлено у рівній мірі її проявленість як на середньому так і на низькому рівні по 35%. Висока реактивна тривожність, що проявляється у 30% опитаних, передбачає схильність до появи стану тривоги у людини в ситуаціях оцінки її компетентності. В цьому випадку слід понизити суб'єктивну значимість ситуації і задач і перенести акцент на осмислення діяльності і формування почуття впевненості в успіху. Дуже висока реактивна тривожність викликає порушення уваги, інколи порушення тонкої координації.

Наступною для вимірювання рівня тривожності учнів було використано методику Дж. Тейлора. Результати представлені у таблиці 2.

Таблиця 2.

Виявлення тривожності за методикою Дж. Тейлора

Рівень тривожності	Кількість учнів	у %
Надто спокійний	5	8%
Нормальний	32	53%
Трохи завищений	4	7%
Високий	16	27%
Дуже високий	3	5%

Згідно результатів діагностики тривожності в юнацькому віці за методикою Дж.Тейлора дуже високий рівень тривожності серед учнів складає 5%. Така тривожність може виступати бар'єром у спілкуванні, перешкоджати ефективному спілкуванню. Високий рівень тривожності, негативно впливає на психологічне та фізичне здоров'я людини, що проявляється у підвищеній збудливості центральної нервової системи, наявності вегето-судинної дистонії. Тривожна особистість також характеризується низькою самооцінкою, страхом потерпіти невдачу, конформізмом. Нормальний (оптимальний) рівень тривожності розглядається як необхідний для ефективного пристосування до дійсності (адаптивна, мобілізуюча тривога). За оптимального, нормального рівня - тривожність мобілізує - це ознака готовності людини діяти. Але мобілізуюча функція тривоги діє у досить вузьких межах при сильних і стабільних переживаннях. При низькому рівні тривожності учні більш впевнені у своїх силах, у них відсутня нервозність, а у разі помилок в діяльності – адекватне відношення і прагнення виправити їх. Повна відсутність тривоги перешкоджає нормальній адаптації.

Відібрані методики, на наш погляд, дозволяють утворити комплекс методичних засобів психодіагностики, у якому кожна методика доповнює іншу. Результати методик піддавалися статистичному аналізу з наступною якісною інтерпретацією та змістовним узагальненням за допомогою методів математико-статистичної обробки даних.

З метою дослідження впливу тривожності на психологічне здоров'я учнів емпіричний матеріал, отриманий у результаті дослідження, піддавався кореляційному аналізу, що здійснювався за допомогою вирахування коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена R_s за допомогою програми Microsoft Office Excel.

Провівши кореляційний аналіз (вирахування коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена R_s) даних емпірично отриманих за 4 методиками: 1.«Шкала оцінки рівня реактивної і особистісної тривожності» Ч.Д. Спілберга та Ю.Л. Ханіна; 2. «Вимірювання рівня тривожності» Дж. Тейлора. 3. «Самооцінка психічних станів» за Айзенком; 4. САТ (рівень само актуалізації особистості), ми отримали наступні данні, дивись таблицю 3.

За таблицею критичних значень визначимо r_s при (n=60):

$$r_s = \begin{cases} 0,254 (p \leq 0,05); \\ 0,33 (p \leq 0,01). \end{cases}$$

Таблиця 3.

Кореляційні зв'язки

методики		Спілберг, Ханін	Тейлор	Айзенк	Самоакт уалізація особисто сті
Р	Х	г=0,901	г=0,963	г=0,981	г=0,921
С	Х	г=0,984	г=0,984	г=0,961	г=0,240
ТТ	г=0,963	г=0,901	г=0,963	г=0,981	г=0,221
	г=0,984	г=0,984	г=0,963	г=0,981	г=0,203
	Х	г=0,984	г=0,963	г=0,981	г=0,256
	г=0,923	г=0,981	г=0,963	г=0,981	г=0,842
	г=0,902	г=0,961	г=0,963	г=0,981	г=0,201
	г=0,603	г=0,542	г=0,681	г=0,881	г=0,0438
	г=0,782	г=0,881	г=0,904	г=0,784	
	г=0,801	г=0,784	г=0,761	г=0,702	
	г=0,841	г=0,702	г=0,723	г=0,921	
	г=0,902	г=0,921	г=0,962	г=-0,992	
	г=-0,989	г=-0,992	г=-0,999	г=0,581	
	г=-0,991	г=0,581	г=-0,992	г=0,167	
	г=0,148	г=0,167	г=0,167	г=0,981	
	г=0,902	г=0,981	г=0,921	г=0,212	
	г=0,250	г=0,212	г=0,240	г=0,210	
	г=0,216	г=0,210	г=0,221	г=0,206	
	г=0,214	г=0,206	г=0,203	г=-0,991	
	г=-0,991	г=-0,991	г=-0,256	г=0,642	
	г=0,602	г=0,642	г=0,842	г=0,201	
	г=0,202	г=0,201	г=0,214	г=0,0438	
	г=0,0422	г=0,0438	г=0,0424		

Прямі кореляційні зв'язки при похибці 1% виявлено між:

- усіма видами тривожності та фрустрацією;
- усіма видами тривожності та агресивністю;
- усіма видами тривожності та ригідністю;
- усіма видами тривожності та шкалою компетентності в часі;
- усіма видами тривожності та шкалою підтримки;
- усіма видами тривожності та ціннісними орієнтаціями;
- усіма видами тривожності і самоповагою;
- особистісною тривожністю і сенситивністю до себе.

Зворотні кореляційні зв'язки при похибці 1% виявлено між:

- усіма видами тривожності та гнучкістю поведінки;
- реактивною тривожністю і сенситивністю до себе;
- особистісною тривожністю і прийняттям агресії;
- тривожністю (методика Тейлора) і прийняттям агресії;
- тривожністю (методика Тейлора) і сенситивністю.

Усі види тривожності мають мотиваційну функцію, на що вказують її позитивні кореляційні зв'язки з: компетентністю в часі, що стримує людину уникати запізнь, затягувати рішення в часі; готовністю підтримувати інших, тобто хвилюватися в позитивному плані за інших; з гуманістичними цінностями, що відображає тривогу втрати значущі взаємини з людьми; з підтримкою свідчить про хвилювання втрати власної незалежності, від думок і висловлювань оточуючих.

Усі види тривожності позитивно корелюють з особистісними якостями, такими як самоповага. Це свідчить про значимість для осіб юнацького віку своїх позитивних рис та цінування себе.

Особистісна тривожність і тривожність за методикою Тейлора осіб юнацького віку негативно корелює з прийняттям агресії, тобто чим вищий рівень тривожності у юнака тим менше агресивний реакцій він готовий приймати по відношенню до себе при спілкуванні з однолітками та дорослими.

Важливо відмітити, що усі види тривожності мають негативні кореляційні зв'язки з шкалою гнучкості, це вказує на те, що досліджуваним в стані тривоги важко швидко й адекватно реагувати на ситуацію, що змінюється, швидко переключаються з однієї діяльності на іншу. Такі учні не стійкі до стресів, оскільки вони меншою мірою підвладні зміні оточення.

Реактивна тривожність і тривожність за методикою Тейлора осіб юнацького віку негативно взаємодіє з сенситивністю, яка проявляється підвищеною чутливістю до подій, супроводжується підвищеною тривожністю, побоюванням нових ситуацій, людей, усякого роду іспитів. Це може, впливати на психологічне здоров'я осіб юнацького віку і розвинути комплекс власної неповноцінності. Таким учням важко заводити нові знайомства, тим самим вони гірше адаптуються до умов життя в соціумі.

Висновки. Отже, в результаті проведеного емпіричного дослідження впливу тривожності на психологічне здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів було отримано наступні результати: У більшості учнів ПТНЗ виявлено середній рівень як особистісної так і ситуативної тривожності. Лише у 30% вибірки проявляється високий рівень реактивної та у 10% високий рівень особистісної тривожності. При дослідженні впливу тривожності на психологічне здоров'я виявлено, що високий рівень тривожності сприяє підвищенню рівня фрустрованості особистості та ригідності її поведінки. Такі учні мають низьку самоповагу. Умовно позитивними якостями високого рівня тривожності можна назвати підтримку інших людей, позитивні ціннісні орієнтації та високу компетентність у часі. Цікавим є досліджений факт який свідчить, що при високому рівні особистісної тривожності зростає рівень сенситивності до себе а при високому рівні реактивної тривожності сенситивність навпаки знижується та зростає рівень агресивності, що і може стати темою для подальшого дослідження

У даній статті теоретично описано та емпірично доведено факт впливу тривожності на психологічне здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Галецька І.І. Психологічне здоров'я / І. Галецька, Т. Сосновський // Психологія здоров'я: теорія і практика. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – С. 89–122.
2. Колотій, Н. М. Психологічне здоров'я підлітків та його оцінка в умовах загальноосвітнього навчального закладу [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Н.М. Колотій; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2003. — 20 с.
3. Коробка Л.М. Психологічне здоров'я людини в контексті здорового способу життя. Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації, 2011, вип.2: С. 332–337.
4. Пляка Л.В. Психологічне здоров'я студентів як психологічна проблема. / Л.В.Пляка // Проблеми загальної та педагогічної психології. – Зб. наук. праць Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПНУ, Т. XIII, ч.2, - С.315-322.
5. Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник/М.В. Лемак, В.Ю. Петрище.- Ужгород: Вид-во Олександрі Гаркуші, 2011, - 616 с.
6. Ревенко С.П. Психологічне здоров'я студентів як психологічна проблема в навчальному процесі. Наук. вісник Херсонського держ. ун-ту. Серія Психологічні науки 2014. Вип. 1 Том 1. – С. 239-243.
7. Сидоренко Ж.В. Соціально-психологічні передумови постановки молоддю життєвих завдань із досягнення психологічного здоров'я. [Текст] : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05 / Ж.В.Сидоренко; Інституті соціальної та політичної психології НАПН України - К., 2011. — 20 с.

И.С.Потоцкая. Влияние тревожности на психологическое здоровье учеников профессионально-технических учебных заведений.

В данной статье теоретически описан и эмпирически доказан факт влияния тревожности на психологическое здоровье учащихся профессионально-технических учебных заведений. Эмпирически доказано, что большинству учащихся присущ средний уровень как

личностной, так и ситуативной тревожности. При исследовании влияния тревожности на психологическое здоровье выявлено, что высокий уровень тревожности способствует повышению уровня фрустрированности личности и ригидности её поведения. Положительными характеристиками высокого уровня тревожности можно назвать ориентацию на поддержку других людей, положительные ценностные ориентации и высокую компетентность во времени. Доказано что при высоком уровне личностной тревожности возрастает уровень сензитивности к себе а при высоком уровне реактивной тревожности сензитивность наоборот снижается и возрастает уровень агрессивности.

Ключевые слова: психологическое здоровье, юношеский возраст, тревожность, реактивная тревожность, личностная тревожность, самореализация.

I.S.Pototska. Influence of anxiety on psychological health of vocational school students.

This article describes theoretically and proves empirically the impact of anxiety on psychological health of vocational school students. As a result of empirical study, the following data were obtained: most students showed average level of both personal and situational anxiety. Only 30% of the sample showed a high level of reactive anxiety and 10% - a high level of personal anxiety, which manifested in increased sensitivity to events, fear of new situations, people, all sorts of tests. Behavior of these students is oriented according to environment; they feel the fear of criticism and negative evaluation.

In the study of anxiety influence on psychological health, it was found, that a high level of anxiety contributes to increased personality frustration level and behavioral rigidity. These students have low self-esteem. Support for other people, positive value orientation and high time competence can be named relatively positive qualities of a high anxiety level.

The unexpected research result is a proven fact that claims that a high personal anxiety level increases sensitivity to themselves while in students with a high level of reactive anxiety in contrast sensitivity decreases and level of aggressiveness is increased.

Information about the author: Pototska Iryna Sergiivna, PhD in Psychological Sciences, assistant lecturer of Department of Medical Psychology and Psychiatry with the course of postgraduate education, National Pirogov memorial Medical University, Vinnitsya, Ukraine.

УДК 159.92

ПСИХОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ КРИЗИС-МЕНЕДЖЕРА

Пригула О. А.,

науковий кореспондент Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України (м. Тернопіль)

Передумовами діяльності кризис-менеджера являється наявність кризи на підприємстві. Основна професійна задача представника цієї професії заключається у стабілізації ситуації у організації та створенні передумов для діяльності звичайних менеджерів.

Психологічні передумови діяльності кризис-менеджера включають у себе набір якостей характерних для ефективного менеджера, а саме: особистісні (психологічна стійкість, лідерські якості, тощо) та професійні якості (наявність знань, умінь та навичок характерних для антикризового управління).

Ключові слова: професійна діяльність, професійний відбір, криза, невизначеність.

Актуальність теми статті зумовлена необхідністю перегляду психологічної позиції кризис-менеджера у сучасних умовах та пошуком критеріїв для професійного відбору ефективних кризис-менеджерів.

Завоювання ринку через кризу, просування інновації через кризу, захоплення політичної влади через кризу, зміна психології споживача через кризу, виборча кампанія як криза – все це стало нормою з приходом ХХІ століття, визначивши нове обличчя економічного, соціального та політичного менеджменту. Огляд вище вказаного факту науковою літературою відбувається з запізненням, в той час як кризисний менеджмент не є абсолютною новацією – новацією стає